

१. पूर्ण इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ताहिरअलि अन्सारी
माननीय न्यायाधीश श्री राजेन्द्रप्रसाद
कोइराला
सम्बन्ध २०६२ सालको दे.पु.इ.नं.- २०
फैसला मिति: २०६४।१०।१७।५

मुद्दा: अंश नामसारी ।

पुनरावेदक/प्रतिवादी: मैनादेवी पटेल
विरुद्ध
प्रत्यर्थी/वादी: तपेश्वरीदेवी पटनवार

मुल पुरुष कुकुर दासका ४ छोरा
खुशीहाल दास, विन्ध्याचल दास, विन्देश्वरी
दास र गया दासकाबीचमा मिति
२०२०।४।२० मा वण्डापत्र रजिष्ट्रेशन पास
भएको भन्ने कुरामा विवाद देखिँदैन । उक्त
पारित वण्डापत्रको अस्तित्वलाई स्वीकार
गरिसकेपछि सोही मितिदेखि नै कुकुर
दासका ४ छोराहरुबीच मानो छुट्टिएको भन्ने
पनि स्पष्ट नै छ । यस सम्बन्धमा यसै
लगाउका दे.पु.इ.नं. १९ को अंश नामसारी
मुद्दामा विस्तृत विवेचना भई मूल चार
अंशियारहरुबीच मिति २०२०।४।२० लाई
मानो छुट्टिएको मिति कायम हुने ठहरी
सकेको छ । प्रस्तुत मुद्दामा विन्ध्याचल

दासको हाँगाका अंशियारहरुका बीचको
विवाद निहित रहेको हुँदा त्यसैमा सीमित
रही विवेचना हुनुपर्ने देखिन्छ । त्यसतर्फ हेर्दा
विन्ध्याचल दासका दुई छोरा जेठा गुदुन
दास र कान्छा बच्चा दास रहेको, गुदुन
दासको श्रीमती यिनै वादी तपेश्वरीदेवी
रहेको र निजका तर्फबाट ३ छोराहरु क्रमशः
ध्रुवदास, तुमनाथ र भन्नन दास भएको,
कान्छा बच्चा दास वेपत्ता भएकोमा निजका
२ श्रीमती मध्ये जेठी सरस्वती देवीको मृत्यु
भइसकेको र कान्छी मैनादेवी र निजतर्फबाट
एक छोरा दिग्विजय दास रहेको भन्ने कुरामा
विवाद छैन । बच्चा दास र निजको श्रीमती
सरस्वती समेतको मृत्यु भैसकेकाले बच्चा
दासको अंश हक खाने विपक्षी मैनादेवी र
निजको छोरा दिग्विजय दास मात्र रहेको
भन्ने तथ्यमा पनि विवाद देखिँदैन ।

विन्ध्याचल दासका दुई छोराहरु
मध्येका गुदुन दास र बच्चा दासका बीचमा
अंशवण्डा भएको छैन । ती दुई छोराहरुबीच
अंशवण्डा भएको भन्ने प्रतिवादीको भनाई
पनि छैन र मिसिल सामेल अन्य प्रमाणबाट
पनि विन्ध्याचलका छोराहरुबीच लिखत गरी
वा नगरी अंश वण्डा भएको देखिन आउँदैन
। यसरी यी वादी प्रतिवादीहरु एकासगोलका
अंशियार रहे भएको भन्ने स्पष्ट हुन्छ ।
उनीहरुबीच मानो छुट्टिएको भन्ने सम्बन्धमा
तथ्यगत प्रमाण पेश नभएको स्थितिमा के

कुन मितिलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गर्ने भन्ने प्रश्न उठ्नु स्वाभाविकै हो । छुट्टिभन्ने भएको तथ्ययुक्त प्रमाण पेश हुन नसकेको अवस्थामा यस अदालतबाट फिराद परेको मितिलाई नै मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी त्यसका आधारमा न्याय निरूपण हुँदै आएको छ । प्रस्तुत मुद्दामा २०२१ सालमा सरस्वती देवीका नाममा राजिनामाबाट तत्कालीन वरारी मौजाको विभिन्न कित्ता जग्गा खरिद भएको देखिन्छ । सो जग्गा सगोलको सम्पत्तिको रूपमा रहेको हुँदा आफ्नो समेत हक लाग्छ, भन्ने वादी दावी रहेकोमा प्रतिवादी मध्येकी मैनादेवीले सो जग्गा आफ्नो मात्र हक लाग्ने सम्पत्ति हो भनी त्यसको आधारका रूपमा २०२० सालको वण्डापत्रलाई पेश गरेको देखिन्छ । २०२० सालको वण्डापत्र मूल अंशियारहरुबीच भएको हो । यी वादी, प्रतिवादीहरु त्यो वण्डापत्रको पक्ष नरहेको र वादी प्रतिवादी एउटै हाँगाका अंशियार देखिएको स्थितिमा २०२० सालको वण्डापत्रका आधारमा वादी प्रतिवादीहरु छुट्टिभन्ने भएको वा मानो छुट्टिएको भनी मान्न संभन्धन मिल्ने अवस्था देखिँदैन ।

एकाघरसँगका अंशियारहरुमध्ये जुनसुकै अंशियारका नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६

(क) मा रहेको व्यवस्था र मानो नछुट्टिई सँग वसेका अंशियार मध्ये जुनसुकै अंशियारले सगोलको सम्पत्तिबाट वा सगोलको खेती, उद्योग, व्यापार व्यवसायबाट बढे बढाएको सगोलको आर्जन र लेनदेन व्यवहारको महलको ८ नम्बर वमोजिम लगाएको ऋण सबै अंशियारलाई भाग लाग्छ, भन्ने अंशवण्डाको १८ नं. को व्यवस्थाले पनि त्यस्तो सम्पत्तिमाथि सगोलका अंशियारहरुको हक नपुग्ने गरी व्याख्या गर्नु न्यायोचित हुँदैन । विवादको जग्गा सरस्वतीदेवीले आफ्नो निजी ज्ञान वा सीप वा प्रयासबाट निजी आर्जन गरेको वा कसैबाट निजी तवरले दान वा वकस पाएको वा कसैको अपुताली परेको वा दाइजो पेवा स्वरूप प्राप्त गरेको जग्गा हो भन्ने पनि कहिँ कतैबाट खुल्दैन । मिति २०२१।२।१० को राजिनामाको जग्गा सरस्वतीदेवीको पति बच्चादासको निजी आर्जन वा प्रयासबाट हासिल गरिएको पनि देखिन आउँदैन । त्यसरी निजी आर्जनको सम्पत्ति हो भन्ने कुरा खुलाउन र सो कुरा प्रमाणित गर्न नसक्ने प्रतिवादीले त्यस्तो सम्पत्तिमा सगोलको अर्को अंशियारको अंश हक लाग्दैन भन्न मिल्दैन । अदालतले पनि निजी आर्जनको पुष्ट्याई हुन नसकेको सम्पत्तिमा सगोलकाकेही अंशियारहरुको मात्र हक पुग्ने र केही अंशियारको हक नपुग्ने गरी कानूनको

व्याख्या र निर्णय गर्न मिल्दैन । अधिल्लो पुस्ताका अंशियारहरुबीच भएको अंशवण्डाको लिखतका आधारमा पछिल्लो पुस्ताका एउटै हाँगाका अंशियारहरुबीच मानो छुट्टिएको भनी अर्थ गर्न सकिने हुँदैन । यसै लगाउको दे.पू.ई.नं. १९ (प्रस्तुत मुद्दा वर्ष १६, अंक २२, फागुन (१६-३०) २०६४, पूर्णांक ३७६ मा प्रकाशित) को मुद्दाको फैसलामा वादीका पति पिता गुदुनदासले पुनरावेदन नगरी वसेको भन्ने आधारमा मात्र सगोलको सम्पत्तिबाट निजको हक नै समाप्त हुन नसक्ने भनी उल्लेख भई पनि सकेको छ । तसर्थ उक्त मुद्दाबाट सरस्वतीदेवीका नामको सम्पत्तिमा गुदुनदासको हक कायम हुन नसकेको भन्ने आधारमा वादीहरुको हक नलाग्ने भन्ने माननीय न्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मीको रायसँग सहमत हुन सक्ने अवस्था देखिएन । फिराद परेको अधिल्लो दिनलाई मानो अलग भएको मिति कायम गरी सरस्वतीदेवीको नाममा खरिद गरेको सम्पत्ति लगायत विन्ध्याचलको भागको सम्पत्तिबाट दुई भागको एक भाग अंश वादीहरुले पाउने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत वुटवलको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको माननीय न्यायाधीश श्री बन्दीकुमार बस्नेतको राय सो हदसम्म सदर हुने ।

२. संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री
केदारप्रसाद गिरी
माननीय न्यायाधीश श्री तपबहादुर मगर
सम्बत् २०६२ सालको फौ.पु.नं. ३४८४
सम्बत् २०६२ सालको फौ.पु.नं. ३४८५
फैसला मिति: २०६४।१२।२४।१

मुद्दा: जवरजस्तीकरण ।

पुरावेदक/प्रतिवादी: चन्द्रेश्वरराज त्रिपाठी-
विरुद्ध
प्रत्यर्थी/वादी: पुष्पा गिरी समेतको जाहेरीले
नेपाल सरकार
र
पुरावेदक/प्रतिवादी: अफजल खाँ पठान
विरुद्ध
प्रत्यर्थी/वादी: पुष्पा गिरी समेतको जाहेरीले
नेपाल सरकार

प्रतिवादीहरु चन्द्रेश्वरराज त्रिपाठी र अफजल खाँ पठानले जवरजस्तीकरण गर्ने भएको कुरा थाहा पाई हुल गरी सँग लागी गै अन्य प्रतिवादीहरुलाई जवरजस्तीकरणको क्रियामा मद्दत दिने सम्मको कसूर गरेको ठहर्‍याएको शुरु बाँके जिल्ला अदालतको फैसला उपर यी प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन परेको अवस्था नरहेबाट यी प्रतिवादीहरु

वारदातस्थलमा उपस्थित भै कसूरमा संलग्न व्यक्तिहरुलाई सहयोग गर्ने सम्मको कार्य आफूबाट भएको भन्ने कुरालाई स्वीकार नै गरेको अवस्था रहेछ । यसरी जवरजस्तीकरणको योजनामा संलग्न भै वारदातस्थलमा उपस्थित समेत भएका व्यक्तिले आफूले जवरजस्तीकरण नगरेको भनी लिएको जिकीरलाई पुष्टी गर्ने दायित्व पनि निज स्वयंले नै वहन गर्नु पर्ने हुन्छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तको कसूर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने व्यवस्था गरेको छ, भने सोही ऐनको दफा २७ मा *सजायमा कमी वा छुट हुने वा सजायबाट रिहाई पाउने कुनै कुराको जिकीर प्रतिवादीले लिएमा सो कुराको प्रमाण पुऱ्याउने भार निजको हुनेछ* भनी स्पष्ट रूपमा व्यवस्था गरिएको छ । घटनाबाट पीडित हुन पुगेका पुष्पा गिरी र सुकिमाया खड्काले संयुक्त रूपमा दिएको जाहेरी दरखास्तमा यी प्रतिवादीहरु चन्द्रेश्वर त्रिपाठी र अफजल खाँ समेतको उपस्थिती वारदातस्थलमा रहे भएको कुरा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरेको पाइन्छ, भने जवरजस्तीकरणको क्रियामा पनि रेशम गुप्ता र मदन शर्मा पछि क्रमशः अन्य व्यक्तिहरु संलग्न रहेको भनी उल्लेख गरेको अवस्था छ । जाहेरवाली पीडित सुकिमाया खड्काले अदालत समक्ष गरेको

वकपत्रमा चन्द्रेश्वर त्रिपाठीले जवरजस्तीकरण गरिसकेपछि आफू वेहोश भएको भनी र अर्की जाहेरवाली पीडित पुष्पा गिरीले अदालत समक्ष गरेको वकपत्रमा अफजल खाँ समेतले जवरजस्तीकरण गरेको भनी निजहरुको नामै किटेर उल्लेख गरेको अवस्था देखिएको छ र सो वकपत्रका क्रममा भएको जिरहबाट पीडित पक्षको सो भनाईलाई प्रतिवादी पक्षले खण्डन गराउन सकेको पाईदैन । त्यसरी जाहेरी दरखास्तले पनि घटनामा यी प्रतिवादीहरुको संलग्नतालाई स्पष्ट रूपमा देखाएको र वकपत्रबाट त्यसलाई अरु स्पष्ट गरिएको स्थितिमा प्रतिवादीहरुको इन्कारलाई विश्वास गर्न सकिने भएन ।

जवरजस्तीकरण जस्तो कसूरजन्य अपराधमा संलग्न भएका व्यक्तिले आफूले जवरजस्तीकरण नगरेको केवल अन्य व्यक्तिलाई करणी गर्न सहयोगमात्र गरेको भनी लिएको जिकीरको विश्वसनीयता स्थापित गर्ने आधार प्रतिवादीको कथन मात्रै पर्याप्त हुन सक्दैन । जवरजस्तीकरण जस्ता घटनाका मूल प्रमाण भनेकै पीडित पक्ष हुन् । त्यस्तो पीडित पक्षको भनाईको प्रामाणिक मूल्य रहने कुरालाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १० ले आत्मसात् गरेको छ, जुन यस प्रकार रहेको छ:

- (१) कुनै काम, घटना वा अवस्थाका सम्बन्धमा देहायका कुनै व्यक्तिले मौकामा वा त्यसको अधि वा पछि व्यक्त गरेको कुरा प्रमाणमा लिन हुन्छः
- (क) सो काम गर्ने वा सो काम, घटना वा अवस्था प्रत्यक्ष रूपमा देख्ने वा थाहा पाउने व्यक्ति, वा
- (ख) कुनै काम, घटना वा अवस्थाबाट पीडित भएका व्यक्ति ।

यसरी जवरजस्तीकरणीबाट पीडित बनेका जाहेरवालाहरूले जाहेरी दरखास्त र वकपत्र समेतबाट जवरजस्तीकरणीको कसूरजन्य कार्यमा यी प्रतिवादीहरू संलग्न रहेको तथ्य उजागर गरी त्यसको पुष्ट्याई समेत गरेको स्थितिमा प्रतिवादीहरूले लिएको जिकीरकै भरमा निजहरूले जवरजस्तीकरणी नगरेको, हुल गरी सँगै जवरजस्तीकरणी गर्ने कार्यमा अरुलाई मद्दतसम्म गरेको भनी मान्न संभन् मिल्ने अवस्था देखिएन ।

तसर्थ माथि गरिएको विश्लेषण समेतका आधारमा यी पुनरावेदक/प्रतिवादीहरू चन्द्रेश्वरराज त्रिपाठी र अफजल खाँ पठानलाई मुलुकी ऐन, जवरजस्तीकरणीको महलको १ नं. को कसूर गरेको ठहर गरी ऐ. को ३ नं. (तत्काल प्रचलित) वमोजिम तीन वर्ष कैद हुने

ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

३. संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री
केदारप्रसाद गिरी
माननीय न्यायाधीश श्री गौरी ठकाल
सम्बत् २०६३ सालको दे.पु.नं. ०६३-CI-
०९०८
फैसला मिति: २०६४।१।१९।६।५

मुद्दा: लेनदेन ।

पुनरावेदक/प्रतिवादी: तेजनारायण साह
विरुद्ध
प्रत्यर्थी/वादी: रामपुकार राय

दावीको मिति २०५४।४।३ को लिखतमा यी वादी प्रतिवादीबीच रु.२,५०,०००।- लेनदेन भै सो वापत यी पुनरावेदक/प्रतिवादी तेजनारायण साहका नाउँको कि.नं. २४ को क्षेत्रफल १-०-१७ जग्गा रजिष्ट्रेशन पारित गरी दिने र त्यसरी पास गरी नदिएमा वा भोग गराउन नसकेमा अन्य चल अचल जाय जेथाबाट असूल उपर गर्नु भन्ने व्यहोरा समेत उल्लेख भएको देखिन्छ । सो लिखतमा परेको सहिछापलाई

प्रतिवादीले अन्यथा भन्न नसकेको मात्र होइन सो लिखत जिल्ला विकास समितिको निर्वाचनमा मत प्राप्तीको अभिप्रायले आफूले नै गरिदिएको भन्ने तथ्यलाई पनि स्वीकार गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले लिखत भएको तथ्यलाई स्विकार गर्दै सो लिखत करार प्रकृतिको भएकाले लेनदेन व्यवहारको ४० नं. को हदम्याद आकर्षित हुने भनी जिकीर लिएको अवस्था हुँदा प्रथमतः सो लिखतको प्रकृतिलाई हेर्नु पर्ने देखियो । दावीको लिखत अचल सम्पत्ति हक छाडी दिने विषयसँग सम्बन्धित रहेको हुँदा सो लिखत रजिष्ट्रेशनको १ नं. ले रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने प्रकृतिको लिखत हो भन्ने कुरामा विवाद देखिँदैन । त्यसरी रजिष्ट्रेशन पारित गर्नु पर्ने प्रकृतिको घरसारको लिखत रजिष्ट्रेशन गराई लिन नसकेको अवस्थामा परेको थैली र सो को कानून वमोजिमको व्याज समेत कपाली सरह भराई लिन पाउने कानूनी व्यवस्था रजिष्ट्रेशनको ६ नं. ले गरेको छ । प्रस्तुत विवादमा जग्गा खरिद बिक्रीको प्रयोजनका लागि रुपैया लेनदेन भै लिखत तयार भएको तर सो वमोजिम रजिष्ट्रेशन पारित पनि गरी नदिएको र भोग गर्न समेत नदिएको भन्ने फिराद दावी रहेको छ । उल्लिखित कित्ता नं. २४ को जग्गा वादीले अद्यापि भोग चलन गरेको भन्ने प्रतिवादीको भनाई पनि देखिँदैन । लिखत वमोजिम भोग चलन गर्न नपाएको

र रजिष्ट्रेशन गराई लिन पनि नसकेको अवस्थामा रजिष्ट्रेशनको ६ नं. ले त्यस्तो लिखत कपालीमा परिणत हुने देखिन्छ । दावीको लिखत अड्डामा लगी सोभै पारित गराउने प्रकृतिको नभै सो लिखतका आधारमा पुनः निर्धारित ढाँचामा लिखत तयार गरी पारित गराउनु पर्ने अवस्था देखिएबाट प्रस्तुत विवादमा रजिष्ट्रेशनको ६ नं. आकर्षित हुन्छ वा हुँदैन ? भन्ने द्विविधा यहाँ उत्पन्न हुन सक्छ । तर रजिष्ट्रेशनको ६ नं. को व्याख्या गर्दा ऐ. १ नं. लाई अलग राखेर हेर्न मिल्दैन । रजिष्ट्रेशनको १ नं. ले रजिष्ट्रेशन गर्नुपर्ने प्रकृतिका लिखतको विवरण प्रस्तुत गरेको र त्यसका आधारमा विश्लेषण गर्दा अचल सम्पत्तिसँग सम्बन्धित लिखतहरू रजिष्ट्रेशन पारित गर्नुपर्ने भन्ने बुझिन्छ । विवादित लिखत सोभै पारित गराउन सकिने गरी तयार गरिएको नभएतापनि त्यो रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने लिखतको आधारका रूपमा रहेको कुरामा विवाद हुन सक्दैन । लिखतमा उल्लिखित ब्यहोराबाट सो लिखतले आफ्नो नाउँमा रहेको कि.नं. २४ को जग्गा रजिष्ट्रेशन पारित गरिदिनुपर्ने दायित्व प्रतिवादीमा र पारित गरी नदिएमा अन्य जायजेथाबाट असूल उपर गरी लिन पाउने अधिकार वादीमा निहित रहेको देखाउँछ । त्यस्तो लिखतलाई कपाली होइन र रजिष्ट्रेशनको ६

नं पनि आकर्षित हुँदैन भनी लिखतद्वारा सिर्जित दायित्वबाट पन्छिन खोज्नु जायज हुँदैन । लिखतमा परेको सहिछापलाई प्रतिवादीले अन्यथा भन्न नसकेको अवस्थामा लिखतमा उल्लिखित रकम प्रतिवादीले लिए बुझेको नै मान्नु पर्ने हुन्छ र लिखत गरिदिएको कुरालाई स्विकार गर्ने प्रतिवादीले लिखत बमोजिमको रकम नलिएको भनी लिएको जिकीरलाई विश्वसनीय मान्न सकिँदैन । प्रतिवादीबाट अभिव्यक्त भएका कथनहरू एक आपसमा विरोधाभाषपूर्ण रहेका र दावीको लिखतमा परेको सहीछापलाई अन्यथा भन्न पनि नसकेको अवस्थामा वादी दावीको लिखतमा उल्लिखित रकम यी प्रतिवादीले लिए खाएको होइन भनी अनुमान गर्न नमिल्ने र त्यस्तोमा लेनदेन व्यवहारको ४० नं. को हदम्याद आकर्षित हुने भन्ने प्रतिवादीको कथनसँग सहमत हुन सकिँएन । यस स्थितिमा लिखत बमोजिमको थैली वादीले प्रतिवादीबाट भराई लिन नपाउने भन्नु न्यायोचित हुँदैन । तर लिखत गर्दाकै अवस्थामा लिखतलाई कपालीको संज्ञा नदिइएको, लिखत बमोजिम नभए नगरेमा व्याज समेत भराई लिन पाउने व्यहोरा उल्लेख नभएको र लिखतमा उल्लिखित जग्गा वादीले प्रारम्भ देखि नै भोग गर्न नपाएको भन्ने अवस्था पनि नरहेको हुँदा त्यस्तो लिखतका आधारमा व्याज समेत

भराई दिनु न्यायोचित नहुँदा व्याज समेत भराई लिन पाउने ठहर्‍याएको हदसम्म पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला मिलेको देखिएन । तसर्थ व्याज समेत भराई लिन पाउने ठहर्‍याएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला सो हदसम्म उल्टी भै लिखतमा उल्लिखित थैलीसम्म वादीले प्रतिवादीबाट भराई लिन पाउने ।

४. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री मीनबहादुर रायमाझी
माननीय न्यायाधीश श्री तपबहादुर मगर
सम्बत् २०६३ सालको रिट नं. ३४५८
आदेश मिति: २०६४।१०।१५।३

विषय :- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

निवेदक: वेदप्रसाद न्हसिजु श्रेष्ठ
विरुद्ध

विपक्षी: धुलिखेल नगरपालिका धुलिखेल
समेत

नगरपालिकाको लिखित जवाफमा उक्त ऐन बमोजिमकै प्रक्रिया पूरा गरी २०६२।१२।२१ गते नक्सा पासको स्वीकृतीको निर्णय भएको र अदालतबाट कुनै पनि

किसिमको अन्तरकालिन आदेश समेत प्राप्त नभएको भन्ने उल्लेख छ । २०६२।१२।२१ को नगरपालिकाको निर्णयमा पनि अदालतबाट कुनै रोक्का सम्बन्धी आदेश भई नआएको भन्ने समेत लेखिएको मिसिल संलग्न उक्त निर्णयको प्रमाणित प्रतिलिपिबाट देखियो । विवादित जग्गाको सम्बन्धमा नगरपालिकाबाट सूचना टाँस गरेको म्याद भित्र तेरोमेरो भन्ने प्रश्न उठाएको भन्ने पनि देखिएको छैन । निवेदकले नगरपालिकाको नाममा अन्तरकालिन आदेश जारी भएको र यो यस मितिमा नगरपालिकाले आदेश प्राप्त गरेको भन्न सकेको समेत पाईएन । काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अदालतले विपक्षी मध्येका ओमप्रसाद न्हसिजु श्रेष्ठका नाममा प्रतिउत्तर परेपछि पुन विचार गर्ने गरी हाल विवादित कि.नं. ४ को जग्गामा निर्माण कार्य नगर्नु यथाअवस्थामा राख्नु भन्ने आदेश भएको भनी पत्राचार गरेको मिसिल संलग्न २०६३।२।७।१ च.नं. १७१० को पत्रको छाँया प्रतिबाट देखिएको र अदालतबाट पत्र आएपछि घर बनाउन रोकेको भन्ने निज ओमप्रसादको लिखित जवाफमा उल्लेख भएको पाईयो । उक्त जिल्ला अदालतमा चलेको अंश मुद्दा समेत फैसला भै सकेको भन्ने निवेदक तर्फका कानून व्यवसायीले वहसको क्रममा उल्लेख गर्नु भएको छ ।

विवादित जग्गाबाट निवेदकले अंश पाउने नपाउने भन्ने विषय अंश मुद्दाबाटै निरूपण हुने भएकोले दर्ता सेस्ताबाट विपक्षी मध्येका ओमप्रसादको नाममा रहेको उल्लेखित जग्गामा घर बनाउन नक्सा पासको निवेदन दिएको अवस्थामा सम्बन्धित नगरपालिकाले कानून बमोजिमको प्रक्रिया अपनाई घर बनाउन स्वीकृती दिने र नक्सा पास गर्ने कानुनी कर्तव्य भएको त्यस्तो कानुनी कर्तव्य रोक्नको लागि अदालतबाट आदेश नभएको अवस्थामा आफुलाई कानूनले सुम्पेको कर्तव्य पुरा गरेको कार्यबाट निवेदकको हक हनन भएको अर्थ गर्न मिल्ने देखिदैन ।

अतः माथि विवेचना गरिए अनुसार दर्तासेस्ताबाट विपक्षी ओमप्रसादको देखिएको जग्गामा जग्गावालाको नक्सा पास गरी घर बनाउन अनुमती पाउँ भन्ने निवेदन परेपछि कानून बमोजिमको प्रक्रिया अपनाई नक्सा पास गर्ने निर्णय गरी भवन निर्माणको स्वीकृती दिएको अवस्थामा अंश मुद्दा परेको भनेको आधारमा मात्र उक्त भवन निर्माणको स्वीकृती एवं नक्शा पासको निर्णय गैर कानुनी भन्न सकिने अवस्था नभएको र निवेदकको मौलिक हक हनन भएको भन्ने नदेखिदा प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

५. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री मीनबहादुर रायमाभी
माननीय न्यायाधीश श्री राजेन्द्रप्रसाद
कोईराला
संवत् २०६२ सालको दे.पु.नं. ९५८२
फैसला मिति: २०६४।९।८।१

मुद्दा: पोखरी सार्वजनिक कायम गरी गरी
खिचोला मेटी चलन चलाई पाउँ ।

पुनरावेदक प्रतिवादी: गर्भुराय दनुवार समेत
विरुद्ध
विपक्षी वादी: योगेन्द्र महासेठ

साविक देखि पिता पुर्खाले विवादित पोखरी खनाई पोखरीको डिलमा समेत घर वसोवास भएको भन्ने प्रतिवादीको जिकिर भएतापनि सो पोखरी समेतको दर्तामा पिता पुर्खा पाला देखिनै निरन्तरता रहेको भन्ने देखिदैन । भूमि सम्बन्धी नियमावली, २०२१ को नियम १८ उप नियम १ बमोजिम प्रकाशित सूचनाका आधारमा अच्छेलाल रायदनुवारले भरेको मिसिल संलग्न ७ नं. फारामको प्रमाणित प्रतिलिपिबाट विवादित पोखरीको क्षेत्रफल ०-१७-१७ कायम भै मिन्है पोखरी उल्लेख भएको पाईयो । सम्वत् १९८३ को जमावन्दी उतारको प्रमाणित प्रतिलिपि समेतमा नम्बरी नभै ऐलानी वाह

डगर वगर पोखरी घरवास परेको मध्ये पोखरी मिन्है महल नम्बरी पुछारमा लेखिएको भन्ने उल्लेख भै रहेको देखिएबाट पोखरी र बसोवासका घर जग्गाको अलग अलग अस्तित्वलाई स्वीकार गरेको पुष्टि भएको छ । प्रतिवादीका पिता पुर्खाले पोखरी मध्येकै वरिपरीको वाह आदीमा वसोवास गरी मिन्है महलमा सो वसोवासलाई समेत उल्लेख नगरी हकभोगको निरन्तरता देखाएको र पोखरीलाई मिन्है महलमा राखी सार्वजनिक उपभोग कै निमित्त प्रयोग भै रहेको अवस्था देखिन्छ । अदालतबाट २०५८।१०।१६ मा भएको मिसिल संलग्न नक्साबाट पोखरीको वरिपरी प्रतिवादी लगायत अन्य व्यक्तिहरुको वसोवास र सो पोखरीमा आवत जावत गर्ने निकास बाटो समेत सार्वजनिक रुपमा देखिएको छ । पोखरीका डिलमा बनेका घरका सम्बन्धमा अच्छेलालसँग विभिन्न व्यक्तिहरुले खरिद गरी लिएको अवस्थामा सो पोखरी डिलका घर सार्वजनिक जग्गामा बनेकोमा घर उठाई सार्वजनिक कायम गरी पाउँ भनी वादी भल्लु महासेठ प्रतिवादी रामस्वार्थ महासेठ भएको द.नं. २४३७ को मुद्दा समेतमा सो घर जग्गाहरु सम्बन्धमा निजी निक्क्यौल भएको अवस्था देखाई सो घर जग्गाहरु भने निजी कायम भएको अवस्था छ । पोखरीका डिलमा रहेका घरहरुको सम्बन्धमा उठेको

विवादमा सार्वजनिक कायम नहुने भनी निक्क्यौल भई सकेको र सो घर जग्गासँगै जोडिएको पोखरी सम्बन्धमा भने पहिले देखिनै मिन्है महलमा रही पोखरी डिलका घरका दाता अच्छेलालले भरेको ७ नं. फाँटवारी मै पोखरी निजी रूपमा रहेको नदेखिएबाट विवादित पोखरी निजी प्रकृतिको देखिन आएन ।

जग्गा नाप जाँच ऐन, २०१९ को दफा २ (च) ले सार्वजनिक जग्गा भन्नाले कुनै व्यक्ति वा परिवारको मात्र नभै सबैले सार्वजनिक रूपमा उपभोग गर्न पाउने बाटो, गौचर, ताल मसानघाट र अरु यस्तै जग्गालाई सम्भन्नु पर्दछ तथा कुनै व्यक्तिले आफ्नो जग्गामा खनेको पोखरी वा बनाएको मन्दिर वा धर्मशाला सार्वजनिक प्रयोगमा ल्याउने विचारले मालपोत लगत कट्टा गराई सकेको भए त्यस्तो पोखरी मन्दिर वा धर्मशाला समेतलाई जनाउँदछ, भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाईन्छ ।

प्रस्तुत विवादको पोखरीमा प्रतिवादीका पितापुर्खाले खनाएको भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर भएतापनि पोखरी सम्बन्धमा भएको १९८३ सालको जमाबन्दीमा र ७ नं. फाँटवारी समेतमा सो पोखरी मिन्है महलमा उल्लेख भएबाट सो पोखरी सार्वजनिक प्रयोगमा रही आएको देखिई पुनरावेदन अदालत जनकपुरले

विवादित पोखरी सम्बन्धमा शुरु निर्णय उल्टी हुने भई सार्वजनिक कायम हुने ठहराएको फैसला मिलेकै देखिदा सदर हुने ।

६. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री अनूपराज शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मी
संवत् २०६० सालको फौ.पु.नं. ३४८४
फैसला मिति: २०६४।८।२३।१

मुद्दा:- ठगी ।

पुनरावेदक वादी: कृष्णप्रसाद थपलियाको
जाहेरीले नेपाल सरकार
विरुद्ध

प्रत्यर्थी प्रतिवादी: तुलप्रसाद शेरचन समेत

प्रतिवादीहरु तुलप्रसाद शेरचन समेतले जाहेरवाला गार्डेन कन्स्ट्रक्सनको प्रोप्राइटरलाई धोका गफलत र भुक्त्यानमापारी मिति ०५.१।१।२० मा रु. ६०,००,०००।- को कुसुन्ती ढल निर्माण कार्यको लागि संभौतागरी धरौटी वापत नगद रु. १,५०,०००।- रकम लिई सम्भौता गराएको र विल अनुसारको पैसाको काम गराई रुपैया नदिई नोक्सानी पुऱ्याएको तथा सो वापतको रकम माग गर्दा खातामा रुपैया

नै नभई १७५९५३८१२८ वरावरको चेक काटी दिएको समेत प्रमाणित हुन आएकोले जाहेरवालाको रु. २४,२९,९४८।५९ नोक्सानपारी ठगिको १।२ नं. अनुसारको कसुर गरेकोले ऐ को ४ नं.वमोजिम सजायगरी ठगी गरेको विगो रु.२५,७९,९४८।५९ प्रतिवादीवाट जाहेरवाला-लाई भराइ सजाय समेत गरी पाउँ भन्ने अभियोग माग दावी भएको पाइन्छ । जाहेरवाला गार्डेन कन्स्ट्रक्सन निर्माण सेवाको प्रोप्राइटर कृष्णप्रसाद थपलिया र रुमाले ट्रष्ट नेपाल बीच कुसुन्तीमा ढल निर्माण गर्ने प्रयोजनको लागि मिति २०५५।१।२० मा रु.६०,००,०००। को संझौता भएको देखिन्छ । प्रतिवादी तुलप्रसाद शेरचन रुमाले ट्रष्टको अध्यक्ष भएको र रुमाले ट्रष्टको अध्यक्षको हैसियतले प्रतिवादी तुलप्रसाद शेरचनले संझौता अनुसार जाहेरवालालाई काम गरे वापत पाउनु पर्ने रु.१७,५९,५३८।२८ को बैंक चेक दिएको सो अनुरूपको बैंकमा रकम नभएको भन्ने आधारमा चेक फिर्ता भएकोमा सो वरावरको रकम निजले ठगी गरेको भन्ने अभियोग दावी भएतापनि ढल निर्माण गर्ने सम्झौता रुमाले ट्रष्ट नेपाल र गार्डेन कन्स्ट्रक्सन निर्माण सेवा बीच भएको र रुमाले ट्रष्ट नेपाल कुनै प्राकृतिक व्यक्ति नभई कानून

द्वारा सृजित संस्था भएको अवस्था छ । कानून वमोजिम श्रृजित रुमाले ट्रष्टको अध्यक्षको हैसियतले कामको भुक्तानी वापतको रकम चेकद्वारा जाहेरवालालाई भुक्तानी दिदा सो चेक खातामा पर्याप्त रकम नभएको आधारमा फिर्ता भएको अवस्थामा उक्त कार्यवाट प्रतिवादीले आफुलाई फाइदा हुने कार्य गरेको भन्न मिल्ने देखिदैन । संस्थाको अधिकार प्राप्त व्यक्तिवाट काटिएको चेक अनादर भएको कार्यवाट संस्थाको अध्यक्षले ठगी गरेको भन्न नमिल्ने हुँदा र संस्थाको करारीय कामको सिलसिलामा रकम भुक्तानी हुन नसकेको विषय ठगीको १ नं. को परिभाषा भित्र पर्ने नदेखिँदा प्रतिवादी तुलप्रसाद शेरचनलाई अभियोग दावीवाट सफाई दिने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत,पाटनको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने ।

अन्य प्रतिवादीहरु रवि थापा र आनन्दराज जोशीको सम्बन्धमा निजहरुको म्याद वेपत्ते तामेल भएको, निजहरुको वतन वादीपक्षले खुलाउन नसकेको हुँदा निजहरुको हकमा वादी दावी खारेज गर्न ठहर्‍याएको जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला समेत मिलेकै देखिदा सदर हुने ।

७. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री अनूपराज शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमारप्रसाद
शाह
सम्बत् २०६४ सालको रिट नं. ००२२
आदेश मिति: २०६४।१२।७।५

विषय :- वन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

निवेदक: ईमानवहादुर घर्ति मगर समेतको
हकमा अधिवक्ता दिनेशप्रसाद शर्मा
विरुद्ध

विपक्षी: जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौं
समेत

सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९
को दफा १५ वमोजिम "कुनै अपराधको
तहकिकातको सिलसिलामा पक्राउ गरिएको
र थुनामा राखिएको व्यक्तिको सम्बन्धमा २४
घण्टा भित्र तहकिकात पुरा नहुने भई
निजलाई थुनामा राखी तहकिकात जारी
राख्नु पर्ने देखिएमा अदालतको अनुमती लिई
वढीमा २५ दिनसम्म थुनामा राख्न सकिने"
व्यवस्था रहेको छ । निवेदकहरु ईमान
वहादुर घर्ति मगर र राजेन्द्र शेरचनले मिति
२०६२।९।१० गतेका दिन पेस्तोल समेतको
हतियार देखाई मीन वहादुर के.सी.को घरमा
डाँका चोरीको उद्योग गरेको भनी

अनुसन्धान , तहकिकात गरी मिति
२०६२।१०।६ मा काठमाडौं जिल्ला अदालतमा
डाँका उद्योग मुद्दामा प्रतिवादीहरुलाई
सजायको माग गरी अभियोग पत्र दर्ता
भएको र एउटै घटनामा प्रतिवादीहरुको
साथमा हात हतियार समेत फेला परेको
सम्बन्धमा हातहतियार खरखजाना मुद्दा
सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा सोही
समयमा दायर नगरी काठमाडौं जिल्ला
अदालतमा दायर गरेको डाँकाको अभियोग
पत्रमा प्रतिवादीहरु प्रस्तुत मुद्दावाट छुटी
जाने भएमा हातहतियार खरखजाना सम्बन्धी
मुद्दामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौं
समक्ष पेश गर्न निजहरुलाई जिल्ला प्रहरी
कार्यालय काठमाडौंमा फिर्ता पठाई दिन
अनुरोध गरेको आधारमा तत्काल अनुसन्धान
गरी हात हतियार खर खजाना मुद्दाको
अभियोग दायर नगरी काठमाडौं जिल्ला
अदालतमा चलेको डाँका उद्योग मुद्दामा
प्रतिवादीहरुले ३ वर्ष कैदको सजाय पाउने
ठहरी भएको फैसला अनुसार कानून
वमोजिम सजाय भुक्तान गरे पछि मिति
२०६२।९।१० मा जाहेरवाला मीन वहादुर
के.सी.को घरमा पेस्तोल सहित डाँका उद्योग
गरेकोमा हातहतियार खरखजाना सम्बन्धी
अभियोगमा हाल आएर जिल्ला प्रशासन
कार्यालय , काठमाडौंको अनुमतीवाट

अनुसन्धान तहहिकातको लागि निवेदकहरुलाई थुनामा लिएको कार्यलाई कानून वमोजिम थुनामा राखेको भन्न मिल्ने देखिदैन ।

मुलुकी ऐन, अ.व. ४१ नं. अनुसार "एकै मानिसलाई एकै वा धेरै मुद्दाको धेरै कलमको कैद ठेक्नु परेमा जुन कलममा कैदको सबभन्दा ठूलो हद छ सो हद ननाघ्ने गरी एकै वा धेरै मुद्दामा एकै वा धेरै कलममा गरी कैद ठेक्नु पर्छ । त्यसरी कैद ठेकिएकोमा कैद भुक्तान हुन नपाउदै अर्को कलममा कैद ठेक्नु पर्ने भयो र अघि ठेकिएको जम्मा कैद भन्दा पछि ठेक्नु पर्ने कलमको हद बढी छ भने अघि कैद ठेक्दा थुनामा परेको मिति देखि पछि ठेकिएको कलमको हद ननाघ्ने गरी कैद ठेक्नु पर्छ । अघि ठेकिएको कैद भन्दा पछि ठेक्ने कलमको हद घटी रहेछ भने थप कैद ठेक्नु पर्दैन । फैसला , कैदी पूर्जि, कैद ठेक्ने कितावसम्म खुलाई दिनु पर्छ र पछि ठेकिने कलमको हद घटी भएपनि अघि कैद गर्दा ठूलो कलमको हद नपुगेको रहेछ भने सो नपुग दिन सम्म पछिल्लो कलममा कैद गर्नु पर्छ । धेरै कलमको कैदको हद बराबर हुन आयो भने सो मध्ये एक कलमको कैद ठेक्नु पर्छ । अरु कलमका हकमा फैसला , कैदी पूर्जि, कैद ठेक्ने कितावमा सम्म खुलाउन

पर्छ । तर फैसला भई सकेपछि कैद नवस्दै वा थुना कैद वसेको अवस्थामा वा थुना कैदवाट छुटेको वा भागेको अवस्था अर्को कसुर गरेकोमा सो कसुर वापत कानून वमोजिम थप कैद ठेक्नु पर्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । निवेदकहरुले मिति २०६२।९।१० गते जाहेरवाला मीन बहादुर के.सी.को घरमा हातहतियार सहित डाँका चोरी उद्योग गरेकोमा तत्काल हात हतियार खरखजाना तर्फ समेत सोही वखतमा अनुसन्धान गरी अभियोग पत्र दायर गर्नु पर्नेमा अदालतको फैसला वमोजिम प्रतिवादीहरुले सजाँय भुक्तान गरे पछि एउटै घटनावाट उठेको जरियाको सम्बन्धमा सबै भन्दा ठूलो कलममा सजाँय हुने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा सोही वखतमा मुद्दा नचलाई हाल आएर पक्राउ गरी अनुसन्धानको लागि निवेदकहरुलाई विपक्षीवाट थुनामा राख्ने कार्यलाई प्रवृत्त हुनुको साथै सो कार्य कदापि कानून र न्यायसंगत भन्न मिल्ने अवस्था देखिन आउदैन ।

अतः निवेदकहरुलाई गैरकानूनी थुनावाट मुक्त गर्नु भनी विपक्षीहरुको नाउंमा वन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

८. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमारप्रसाद
शाह
सम्बत २०६० सालको रिट नं.-३४१८
आदेश मिति: २०६४।९।१९।५

विषय: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

निवेदक: अर्जुनसिंह थापा

विरुद्ध

बिपक्षी: कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
सिंहदरवार समेत

निवेदकलाई सजायको प्रस्ताव गरी लोकसेवा आयोगमा पठाइदा नसिहत दिने वा तलव वृद्धि वा बहुवा रोक्का गर्ने निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६० को व्यवस्था वमोजिम देहायका कुनै अवस्थामा सो गर्न सकिने भनी (क) देखि (ज) सम्मको अवस्थाको उल्लेख भएकोमा निवेदकले (घ) र (ङ) को कसूर गरेको भनी श्री ५ को सरकारको निर्णयमा उल्लेख भएको देखिन आउँछ । देहाय (घ) मा अनुशासनहिन काम गरेमा र (ङ) मा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा उल्लेखित आचरण सम्बन्धी कुराहरु उल्लंघन गरेमा भनी उल्लेख भएको पाइन्छ । साथै

सो कसूरमा ऐनको दफा ५९(क) (३) वमोजिम सजाय गर्ने भनेकोमा दफा ५९ को सजाय शिर्षकमा उचित र पर्याप्त कारण भएमा निजामती कर्मचारीलाई देहाय वमोजिमको सजाय गर्न सकिनेछ भनी (क) मा सामान्य सजाय र (ख) मा विशेष सजायको व्यवस्था गरिएकोमा निवेदकलाई सजायको प्रस्ताव गरिएको सो दफा ५९(क) (३) मा वढीमा पाँच वर्ष सम्म बहुवा रोक्का गर्न सकिने भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । ऐनको व्यवस्था वमोजिम निवेदकलाई जुन विभागीय सजायको प्रस्ताव गरी लोकसेवा आयोगमा पठाइएको हो, सो वमोजिमको सजाय सम्म मात्र गर्न सक्ने अधिकार ऐन वमोजिम सचिवलाई रहे भएको देखियो । निवेदकलाई २०५६।१२।१७ मा स्पष्टीकरण माग गर्दा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(क) र (छ) विपरीत कार्य गर्नु भएको भनी र पुनः २०५७।२।१६ मा स्पष्टीकरण माग गर्दा तपाईंले पेश गर्नु भएको सफाई उचित र कानूनसंगत नभएको हुँदा दफा ५९(ख) (१) अनुसारको सजायको प्रस्ताव गरी स्पष्टीकरण माग गरिएको भएपनि सो दुवै स्पष्टीकरणको पत्रमा श्री ५ को सरकार सचिव स्तर वाट निर्णय भएको भनी उल्लेख भएको र निवेदकलाई माननीय कृषि मन्त्रीको २०५९।१।१६को निर्णय वमोजिम सेवावाट

वर्खास्त गरिएको भनी पत्र दिइएवाट जुन अधिकारीले स्पष्टीकरण माग गरेको हो निजले वर्खास्त गर्न सक्ने अधिकार नै नभएको र जसलाई विशेष सजाय स्वरूप सेवावाट वर्खास्त गर्ने अधिकार थियो सो अधिकारीवाट स्पष्टीकरण नै माग नगरेको देखिदा निवेदकलाई सेवावाट वर्खास्त गर्ने गरी भएको निर्णय निजामती सेवा ऐन तथा नियमले निर्दिष्ट गरेको प्रकृया पुरा गरी भएको भनी मान्न मिलेन ।

निवेदकलाई सेवावाट हटाउने निर्णय गर्दा अख्तियारवालावाट स्पष्टीकरण नसोधी सचिवस्तरको निर्णय वमोजिम भनी उप महानिर्देशकवाट र पछि उप -सचिववाट स्पष्टीकरण सोधिएको र २०५९।१।६ मा विभागीय मन्त्रीवाट हटाउने निर्णय गरी २०५९।१।११ मा सो व्यहोराको पत्र दिएको देखिन्छ । राजपत्रांकित अधिकृतको हकमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ९ वमोजिम नेपाल सरकारवाट नियुक्ति भएको र सजाय दिन दफा ६६ वमोजिम अख्तियारवालाले स्पष्टीकरण सोध्नु पर्ने हुन्छ । अख्तियारवाला भन्नाले नियुक्ति दिने अधिकारी भनी परिभाषा गरिएको छ । तर यी निवेदकलाई अख्तियारवाला व्यक्तिवाट स्पष्टीकरण नसोधी अख्तियार नभएका सचिवस्तरको निर्णय भनी २०५६।१२।१७ मा उप सचिववाट र २०५७।२।१६ मा उप

महानिर्देशकवाट स्पष्टीकरण सोधिएको देखिन्छ । राजपत्रांकित अधिकृतको हकमा नियुक्ति गर्ने अधिकार विभागीय मन्त्रीको भएको र सोही वमोजिम हटाउने २०५९।१।६ को निर्णय पनि मन्त्रीवाट भएको छ । तर सो को लागी दफा ६६, ६७ वमोजिम स्पष्टीकरण माग्ने अधिकार सचिवलाई भएको देखिदैन । अख्तियारवालावाट नै हटाउने निर्णय भएपनि कानून वमोजिम सफाईको मौका वा स्पष्टीकरण अख्तियारवाला वाहेकको सचिवको निर्णयवाट सोधिएको कार्य कानून संगत देखिदैन । कानूनले अधिकार नभएको व्यक्तिवाट सोधिएको स्पष्टीकरणले कानूनी मान्यता नपाउने भनी ने.का.प. २०५१, अंक ९ निर्णय नं.४९७७ , मा यस अदालतवाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ । त्यस्तै कानूनले नै स्पष्ट कार्यविधी तोकेको अवस्थामा सो कार्यविधीको अक्षरशः पालना नभई नोकरीवाट हटाउने गरेको निर्णय तथा काम कारवाहीलाई कानून संगत र प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त अनुकूल भएको भन्न नमिल्ने भनी ने.का.प. २०६२, अंक ७ निर्णय नं. ७५६५, पृष्ठ ८२७ मा र सजाय गर्न पाउने अधिकारीवाट स्पष्टीकरण माग नगरिएको अवस्थामा अधिकार प्राप्त अधिकारीवाट निर्णय भएपनि त्यस्तो कारवाहीले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्ने स्थिति

नहुने भनी ने.का.प.२०६३ अंक ६, निर्णय नं.७७५५, पृष्ठ ७६२ मा सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ । तर यी निवेदकलाई सजाय गरिदाको कार्यविधि उक्त प्रतिपादित सिद्धान्तहरु अनुकूल रहेको देखिन आउदैन ।

तसर्थ उल्लेखित आधार कारणहरु तथा प्रतिपादित सिद्धान्त समेतबाट निवेदकलाई अख्तियारवालाले ऐनको दफा ६१(१) (छ) को कसूरमा सेवाबाट बर्खास्त गरे पनि दफा ६६ र ६७ वमोजिम स्पष्टीकरण निजबाट नमागी अधिकार नै नभएका सचिवबाट स्पष्टीकरण माग गरिएकोमा सो लाई नै आधार मानी दफा ५९(ख)(१) वमोजिम निवेदकलाई भविष्यमा सरकारी नोकरीको लागि अयोग्य नठहरिने गरी कृषि तथा सहकारी मन्त्रीबाट भएको २०५९।१।६ को निर्णय र सोही व्यहोराको २०५९।१।११ मा निवेदकलाई दिइएको पत्र तथा सो लाई सदर गर्ने गरी भएको प्रशासकीय अदालतको २०५९।१।२० को फैसला समेत कानून विपरीत देखिँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ । अव निवेदकलाई पुर्ववत रुपमा सेवामा बहाल गर्नु भनी नेपाल सरकार कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका नाममा परमादेश समेत जारी हुने ।

९. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री राजेन्द्रप्रसाद
कोइराला
सम्बत २०६३ सालको फौ.पु.न ०५३१
फैसला मिति: २०६४।१।०।।३

मुद्दा: - जालसाजी ।

पुनरावेदक प्रतिवादी: बिक्री महर्जन
विरुद्ध
प्रत्यर्थी वादी: राधा विसंख्ये

बिवादित जग्गा सतुंगल
गा.वि.स.वडा नं ४(ख) कि.नं ५१ को
क्षेत्रफल ३-१०-०-० सम्पति सगोलमा रहेको
र यी वादी राधा विसंख्ये अशियार रहेकोमा
बिवाद देखिएन । यस्तो सगोलको पैत्रिक
सम्पतिमा बिक्री व्यवहार आदि जेसुकै हुने
अवस्थामा उमेर पुगेको अंशियारको मंजुरी
लिनुपर्ने अनिवार्य व्यवस्था लेनदेन
व्यवहारको १० नं को कानूनले गरेको
पाइन्छ । जस अनुसार अंश नभएको
अंशियारले सगोलको सम्पति बेचबिखन गर्दा
वा कुनै किसिमले हक छाडि दिँदा ऐनले
आफुखुशी गर्न पाउने अरुको मन्जुरी लिनु
नपर्नेमा वाहेक अरुमा एकाघरका अंशियार
सवै साक्षी बसेको वा मन्जुरीको लिखत गरी

दिएको भए मात्र पक्का ठहर्छ । प्रस्तुत लिखतमा यि वादी साक्षी वसेको वा मन्जुरी दिएको पनि देखिदैन । घर व्यवहार चलाउन आधा सम्म घरको मुलीले विक्री गर्न पाउने भन्ने कानून व्यवस्था रहे पनि वैकमा धितो सम्पति उकास गर्ने सिलसिलामा व्यवहार चलाउन विक्री गरेको भन्ने देखिन आएन । यस्तोमा अंशवण्डाको १८ नं ले निजी ठहर्ने र ऐ को १९ नं ले आफ्नो पालामा आर्जेको सम्पति निजी ठहर्ने अवस्था वाहेक सगै वसेको सम्पति सगोलको आर्जनमा सबै अशियारको भाग लाग्ने भन्ने ने.का.प. २०५४ नि.नं ६३०३ पृष्ठ १ मा लक्ष्मी देवी वास्तोला विरुद्ध इन्द्र मोहन अधिकारी भएको लिखत बदर मुद्दामा वृहद पूर्ण इजलासबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भईसकेको समेतबाट समर्थित भएको देखिन आउँछ । लिखत बदर र जालसाज सम्बन्धमा पक्षले आफुलाई सहज पर्ने जुनसुकै बाटो अवलम्बन गर्न सक्ने नै हुँदा वादी लिखत बदरमा नआई जालसाजमा मात्र आएकोलाई अन्यथा भन्न मिलेन । प्रस्तुत मुद्दामा प्रत्यर्थी वादी राधा विसंख्येको हक लाग्ने जग्गा निजको मन्जुरी वेगर विक्री व्यवहार गरेको देखिएकोले कित्ते कागजको ३ नं अनुसार हक मेटने कार्य गरेको हुँदा जालसाज हुने ठहर्छ । यस अवस्थामा प्रतिवादीहरुले लेनदेन गरेको लिखत सम्पतिमा वादीको दाबी कायम रहन

नसक्ने भन्न उपयुक्त नहुने हुँदा यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्याई हेर्ने निस्सा प्रदान हुँदा उल्लेख वृद संग यो इजलास सहमत हुन सकेन । अतः वादी दाबी अनुसार वादीको हकमा सम्म मिति २०५७।१२।१५ को लिखत जालसाज हुने ठहराएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

१०. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मी
माननीय न्यायाधीश श्री गौरी ढकाल
सम्बत् २०६३ सालको दे.पु.नं ८९८
फैसला मिति: २०६४।८।१३।५

मुद्दा: निषेधाज्ञा ।

पुनरावेदक निवेदक: पशुपति गौतम
विरुद्ध

प्रत्यर्थी विपक्षी किरणी दुवाल श्रेष्ठ समेत

विवादित कि.नं २४७ को जग्गामा विपक्षीबाट घर बनाउने आशंका भएकोले निषेधाज्ञा जारी गरी पाउँ भनी प्रस्तुत मुद्दाको निवेदन परेको देखिन्छ । विवादित

कि.नं २४७ को जग्गाको साविक कित्ताका जग्गाहरु पूर्णमान महर्जन विकास श्रेष्ठ समेतका नाममा दर्ता गर्ने गरी गरेको मालपोत कार्यालयको मिति ०४९।१२।१२ को निर्णय बदर गरी हक वेहकमा सुनाउनु भनी पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला सदर भै यसै अदालतबाट मिति २०५७।५।२ मा फैसला भएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न उक्त फैसलाको फोटोकपीबाट देखिन आउछ । यसरी यस अदालतबाट मिति ०५७।५।२ मा भएको फैसला बमोजिमको कारवाही नभएको कारणबाट नै विवाद थपिदै गै प्रस्तुत निवेदन समेत परेको देखियो । २०५७ सालमा भएको फैसला बमोजिमको कार्य नगरी विपक्षी मालपोत कार्यालयबाट उक्त कित्ता जग्गाहरु कित्ता फोड गरी विपक्षी समेतका नाममा दर्ता गर्ने गरी भएको कारवाहीले जटिलता थपिदिएको जो राम्रो भएन ।

जहाँ सम्म प्रस्तुत जग्गामा घर निर्माण गर्ने आसंकाको स्थिति देखाई निषेधाज्ञाको निवेदन परेको छ, त्यसतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६२।१२।९ को आदेश बमोजिम भै आएको नक्सा मुचुल्का हेर्दा विवादित कि.नं २४७ को जग्गामा घर निर्माण कार्य अगाडि बढाई सकेको देखिन आउछ । सो कुरालाई पुनरावेदक पक्षबाट अन्यथा जिकिर लिन

सकेको अवस्था पनि देखिदैन । पूर्ण आसंकाको स्थितिको विद्यमानतामा जारी हुने निषेधाज्ञाको रिटबाट निर्माण भई सकेको घरका सम्बन्धमा रिट जारी भएतापनि उक्त आदेशको कुनै सार्थकता रहने स्थिति नदेखिएवाट प्रस्तुत निवेदन खारेज गरेको पुनरावेदन अदालतको निर्णय मिलेकै देखिंदा सदर हुने ।

११. संयुक्त इजलास

माननीय न्यायाधीश श्री वलराम के.सी
माननीय न्यायाधीश श्री राजेन्द्रकुमार भण्डारी
रिट नं. ०६३-WO-०४९२
आदेश मिति: २०६४।१०।१४

विषय : उत्प्रेषण, परमादेश ।

निवेदक: ध्रुवप्रसाद आचार्य

विरुद्ध

विपक्षी: लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय
समेत

निवेदकले पेश गरेको प्रमाणपत्रबाट निजले जापानको तोतोरी विश्वविद्यालयबाट सिभिल इन्जिनियरिङ्ग विषयमा स्नातकोत्तर तहको शैक्षिक उपाधि हासिल गरेको देखिन्छ । निजको प्रमाणपत्रमा निजले हासिल

गरेको श्रेणी वा ग्रेड स्पष्ट रूपमा खुलेको देखिँदैन । सो विश्व विद्यालयबाट जारी भएको निजको Transcript मा निज निवेदकले प्राप्त गरेको Grade विषयगत रूपमा अलग अलग उल्लेख भएको देखिन्छ । तर समग्रमा अर्थात औसतमा निवेदकको Grade के कति हो भन्ने कुरा सो Transcript लगायत अन्य कुनै कागजबाट खुल्न आउँदैन । यसरी निजको प्रमाणपत्रबाट निजले कुन श्रेणीमा सो परीक्षा उत्तिर्ण गरेको हो भन्ने कुरा स्पष्ट रूपमा देखिन नआएको अवस्थामा निजामति सेवा ऐन, २०४९ को दफा २४ घ (४) बमोजिम श्रेणी नखुलेको प्रमाण पत्रको हकमा त्रिभुवन विश्व विद्यालयले प्राप्ताङ्कको आधारमा निर्धारण गरेको श्रेणी कायम हुन जाने देखिन्छ ।

त्रिभुवन विश्व विद्यालयबाट मिति २०५३।१।४ बाट व्यक्तिगत रूपमा श्रेणी खुलाउने कार्य र मिति २०५८।३।५ बाट समकक्ष श्रेणी निर्धारण गर्ने कार्य समेत बन्द गरिसकेको अवस्थामा कोही कसैले पनि त्रिभुवन विश्व विद्यालयबाट श्रेणी खुलाएको पत्र प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था हुँदैन भनी निवेदकले दावी गरेको देखिन्छ । निवेदक आफूले आफ्नो प्रमाण पत्रको श्रेणी खुलाउन नसकेको तर अन्य केही व्यक्तिको भने त्रि.वि.वि.ले व्यक्तिगत रूपमा श्रेणी

खोलीदिएको हुँदा सो गर्न नमिल्ने निवेदकको भनाई रहेको देखिन्छ । निजामति सेवा ऐन, २०४९ को उल्लेखित दफा २४घ (४) ले स्पष्ट रूपमा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रका हकमा प्राप्ताङ्कका आधारमा त्रिभुवन विश्व विद्यालयले निर्धारण गरेको श्रेणी कायम हुनेछ भनी उल्लेख भएको अवस्थामा ऐनले त्यस्तो प्रमाण पत्रको हकमा त्रिभुवन विश्व विद्यालयले श्रेणी खुलाउनु पर्ने दायित्व सुम्पिएको पाइन्छ । प्रचलित कानून बमोजिम संस्थापित त्रिभुवन विश्व विद्यालय जस्तो सार्वजनिक उत्तरदायित्व वहन गर्नुपर्ने संस्थाले कानून बमोजिम आफूलाई सुम्पिएको जिम्मेवारी पूरा गर्नु एउटा प्रमुख दायित्व हुनजान्छ । अन्यथा ऐनको उद्देश्यमा नै आघात पर्न जान्छ । यदि त्रिभुवन विश्वविद्यालयले आफूले निर्णय गरेकै कारण कुनै निजामति कर्मचारीले पेश गरेको श्रेणी नखुलेको प्रमाण पत्रको श्रेणी निर्धारण नगरिदिने हो भने ऐनको उक्त दफा २४ घ (४) को प्रावधान निष्कृत्य हुन्छ । कानूनको प्रावधान अनुरूप नै त्रिभुवन विश्व विद्यालयले श्रेणी नखुलको प्रमाण पत्रको श्रेणी निर्धारण गर्ने हुनाले कुनै व्यक्तिको श्रेणी निर्धारण गरिदिएको तर कसैको नगरि दिएको भए तापनि जसको श्रेणी निर्धारण गरिदिएको छ उसको त्यसरी निर्धारण

गरिदिएको कुरालाई यस अदालतले अन्यथा भन्न मिल्दैन । जसको श्रेणी निर्धारण हुन नसकेको हो त्यस्तो व्यक्तिले कानून प्रदत्त हकमा आघात परेको अवस्थामा कानून बमोजिम उपचार प्राप्त गर्न सक्ने नै हुन्छ । ऐनको प्रावधान नै निष्कृत हुने गरी कानूनद्वारा कुनै दायित्व निर्धारण गरिएको संस्थाले त्यस्तो कानूनी दायित्व पालना गर्दैन भने त्यसको लागि मर्का पर्ने पक्ष वा व्यक्तिले कानूनद्वारा प्रदत्त उपचारको बाटो खोज्नुपर्ने हुन्छ ।

निवेदकले ऐनको उल्लेखित प्रावधान बमोजिम त्रिभुवन विश्व विद्यालयबाट श्रेणी निर्धारण गराई सो को प्रमाण बहुवाको दरखास्त फारमसाथ पेश गरेको देखिँदैन । निवेदन लेखबाट समेत आफूले त्यस्तो प्रमाण पेश गरेको छु भनी निवेदकले दावी गर्न सकेको अवस्था छैन । यस्तो अवस्थामा श्रेणी नखुलेको निवेदकको अतिरिक्त शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र वापत बहुवा समितिले प्रथम श्रेणीको अंक प्रदान नगरी द्वितीय श्रेणीको अंक प्रदान गरेको र बहुवा समितिको सो निर्णयलाई लोकसेवा आयोगले समेत मनासिव ठहर्‍याएको कार्यलाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिएन । तसर्थ निवेदकको माग दावी बमोजिम आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

१२. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री बलराम के.सी.
माननीय न्यायाधीश श्री तपबहादुर मगर
सम्बत् २०६० सालको रिट नं.२९१९
आदेश मिति:२०६४।१०।६।१

विषय :- उत्प्रेषण ।

निवेदक: योगेन्द्रप्रसाद यादव

विरुद्ध

विपक्षी: नेपाल ल्यूव आयल लि.पुल्चोक,
ललितपुर समेत

निवेदक नेपाल ल्यूव आयल लि.अमलेखगञ्जको मुख्य प्रबन्धकको रुपमा कार्यरत रहंदाको अवस्थामा २०५९।१।३ मा अपरिहार्य कारणले गर्दा भन्ने उल्लेख गरी स्वेच्छिक अवकास पाउनको लागि राजिखुशीले राजिनामा दिएको तथ्यमा कुनै विवाद रहेको देखिँदैन तर २०५९।१।३ मा दिएको राजिनामा तत्काल स्वीकृत नगरी २०५९।१।२७ मा थप जिम्मेवारी दिई काम लगाएकोले उक्त राजिनामा निस्कृत भइसकेको अवस्था हुँदा निस्कृत भएको राजिनामा स्वीकृत गर्न नमिल्ने भन्ने निवेदन जिकिर रहेको देखिन्छ । दिएको राजिनामा यति नै दिनभित्र स्वीकृत गरी सक्नुपर्ने छ

भन्ने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको छ, भनी निवेदकले निवेदनमा खुलाउन सकेको देखिँदैन । राजिनामा दिएपछि, सो स्वीकृत नगरी २०५६।१।२७ मा थप जिम्मेवारी दिएको र थप जिम्मेवारी पाएपछि पदमा रहन इच्छुक भए दिएको राजिनामा तत्काल फिर्ता माग गर्नुपर्नेमा निवेदकले सो समेत गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन । निवेदकको पदाधिकार रहेको ठाउँमा अर्को व्यक्ति नियुक्ति नभएसम्मको लागि दिएको राजिनामा तत्काल स्वीकृत नगरिएको भन्ने निवेदन व्यहोराबाट नै स्पष्ट देखिएको छ । यसरी अपरिहार्य कारण देखाई राजिनामा दिएको तथ्यमा विवाद नरहेको र दिएको राजिनामा यति नै दिनभित्र स्वीकृत गरी सक्नु पर्छ भन्ने र थप जिम्मेवारी दिएपछि दिएको राजिनामा समेत निस्कृय हुने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था समेत नरहेको अवस्थामा उक्त राजिनामा स्वीकृत गर्ने विपक्षी कम्पनीको कार्यमा कुनै कानूनी त्रुटी विद्यमान रहेछ भनी मान्न मिल्ने देखिएन । निवेदकको राजिनामा स्वेच्छक अवकास योजना अन्तर्गत सामेल नगरिएको भन्ने निवेदन जिकिर रहे तर्फ हेर्दा निवेदकले दिएको राजिनामाबाट सो राजिनामा स्वेच्छक अवकास योजना अन्तर्गत दिएको देखिँदैन । विपक्षी कम्पनीले २०५९।१।२६ मा मात्र सो योजना लागू गरेको मिसिल संलग्न

रहेको उक्त योजना लागू गरेको सूचनाबाट देखिन्छ । सो योजना लागू हुनु पूर्व नै स्वेच्छाले दिएको राजिनामा पछिबाट लागू भएको स्वेच्छक अवकास योजनाभित्र समावेश गर्नु पर्ने भन्ने निवेदन जिकिरलाई स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था समेत देखिएन । यसको अलावा निवेदकले दिएको राजिनामामा निवेदकको सट्टा अर्को जनशक्ति तयार नहुन्जेलसम्म राजिनामा स्वीकृत नहुने भन्ने कुरा निवेदकलाई जानकारी भएकोमा निवेदकले कुनै आपत्ति नजनाएको भन्ने विपक्षी ल्यूव आयल लिमिटेडको लिखित जवाफबाट देखिएको र निवेदकले आफ्नो राजिनामा पनि फिर्ता अर्थात With draw नगरेको हुँदा निवेदकको राजिनामा पत्र कायम रहेको विपक्षीको प्रस्ताव निवेदकलाई मान्य एवं स्वीकार्य नै रहेको देखिन्छ ।

अतः उल्लेखित आधार प्रमाण समेतबाट निवेदन मांग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

१३. संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमारप्रसाद शाह
माननीय न्यायाधीश श्री गौरी ढकाल
सम्बत् २०६१ सालको दे.पु.नं. ९०३६, ९४९२
फैसला मिति: २०६४।१।२६।४

मुद्दा: रुपैयां फिर्ता गराई पाऊं ।

पुनरावेदक वादी: शुशील जोशी

विरुद्ध

प्रत्यर्था प्रतिवादी: दुर्गादेवी उज्जेल समेत

एवं

पुनरावेदक प्रतिवादी: श्रीमती दुर्गादेवी उज्जेल

समेत

विरुद्ध

प्रत्यर्था वादी: शुशील जोशी

वादीले दावी गर्दा आफुसंग भएको करारको दफा ५(सी) को आधारमा रकम फिर्ताको दावी गरेकोले बैंकले प्रतिवादीसंग गरेको उक्त करार बमोजिम करार भंग गरेको अवस्थामा बैंकले अग्रिम भुक्तानी दिएको रकम प्र. ले फिर्ता दिनु पर्ने हो होइन भन्ने नै प्रस्तुत मुद्दामा निर्णय दिनुपर्ने मुख्य प्रश्न रहेको छ । दुवै पक्ष बीच ३१ अगस्त सन् २००० मा भएको उक्त करारका व्यवस्थाहरूको अध्ययन गर्दा करारको दफा ५(बी) मा “दैवी परी भुकम्प, आगलागी, बाढीजस्ता काबु बाहिरको अवस्था भई घर भत्की नष्ट भएमा करारको परिपालना असम्भव भएमा १५ दिनको सूचना दिई करार भंग गर्न सकिने र यस्तो भएमा बाँकी अवधिको अग्रिम रकम फिर्ता गर्नुपर्नेछ”

भन्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यस्तै, दफा ५(सी) मा घर बहाल लिनेले बहाल अवधि भुक्तानी हुनु अगावै कुनैपनि समयमा कुनै औचित्य नदेखाई एक महिनाको पूर्व सूचना दिई करार भंग गर्न सक्नेछ, र बहाल लिनेले यस्तो सूचना दिएको अवस्थामा बहाल दिनेलाई सो दिन सम्मको बहाल वाहेक अन्य भुक्तानीको अधिकार हुने छैन” भन्ने शर्त उल्लेख रहेको उक्त करारको प्रतिलिपिवाट देखिन्छ ।

करार गर्ने पक्षहरूले आफ्नो सुविधा र करारको उद्देश्य पूर्तिका लागि प्रस्तावहरू राख्न र शर्तहरू निर्धारण गर्न स्वायत्त र स्वतन्त्र हुन्छन् र त्यस्तो प्रस्ताव वा शर्त अर्को पक्षले स्वीकार गर्न वा इन्कार गर्न पनि स्वायत्त हुन्छ । शर्तहरूमा स्वीकृति दिई सहीछाप गरेको वा तदनुकुल आचरण र व्यवहार गरेको समेत अवस्थामा करार सम्पन्न हुने र करारका ती शर्तहरू पक्षहरू उपर कानून सरह बन्धनकारी हुन्छ । वादी प्रतिवादीहरू बीच सहीछाप भएको ३१ अगस्त सन् २००० को उक्त करार स्वेच्छापूर्वकको करार भई दुवै पक्षहरू उपर बन्धनकारी भएकोमा विवाद छैन । उक्त करारको उपर्युक्त दुवै शर्तहरूको अध्ययनबाट घर बहाल दिने र लिने पक्षहरूका बीच दुई भिन्ना भिन्नै अवस्थामा करार भंग गरी घर खाली गर्न सकिने उद्देश्यका लागि भिन्ना

भिन्नै शर्त राख्ने अभिप्राय रहेको स्पष्ट देखिन्छ । अदालतले करारका शर्तहरूको व्याख्या गर्दा करारका पक्षहरूको अभिप्राय (Intention) को आधारमा गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करारको व्याख्यामा पनि कानूनको व्याख्या सम्बन्धी नियमहरू नै आकर्षित हुने हुन्छ, र करार वा अन्य कुनै लिखतको व्याख्या गर्दा सो करार वा लिखतको कुनै खास अंश मात्र नभई पूरै करार वा लिखतको अध्ययन गरी व्याख्या गर्नुपर्ने हुन्छ । सो बमोजिम करारको दफा ५(बी) र ५(सी) का दुई अवस्था परी बहाल लिने बैंकले घर छाड्न सक्ने अभिप्राय उल्लेख गरी अग्रिम बहालको रकमका सम्बन्धमा भिन्ना भिन्नै अभिप्रायबाट शर्त निर्धारण गरेको देखिएको छ । बहाल लिनेले दैवी परी करारको परिपालना असंभव भएको अवस्थामा करार भंग गरी घर खाली गर्न परेमा अग्रिम बहाल रकम फिर्ता गर्नुपर्ने स्पष्ट व्यवस्था करारको दफा ५(बी) मा रहेको छ । तर आफ्नो इच्छा अनुसार कारण र औचित्य नदेखाई घर छाड्न सकिने शर्त दफा ५(सी) मा रहेको भएपनि यस्तो अवस्थामा घर छाड्दा अग्रिम बहाल रकम फिर्ता गर्नु पर्ने भन्ने शर्त स्पष्ट रूपमा राखेको उक्त करारबाट देखिन आउँदैन । करारको व्याख्या गर्दा पनि कानूनको व्याख्या सम्बन्धी सिद्धान्त र नियम नै आकर्षित हुने

भएकोले त्यसरी व्याख्या गर्दा करारका अक्षर र शब्दको अर्थ साथै करार गर्ने पक्षहरूको मनसायको प्रमुख भूमिका रहेको हुन्छ । सो बमोजिम उक्त करारमा भुकम्प, वाढी जस्ता दैवी परी काबु बाहिरका अवस्थामा करार भंग गर्नुपर्ने भएमा तथा कुनै कारण र औचित्य बिना एक पक्षको इच्छा अनुसार करार भंग गरिएमा समेत अग्रिम बहालको रकम फिर्ता गर्नुपर्ने करारका पक्षहरूको समान आशय र अभिप्राय भए सो दुवै अवस्थामा अग्रिम रकम फिर्ता गर्ने सम्बन्धमा समान व्यवस्था गरिनु पर्ने हुन्थ्यो । तर सो नभई दैवी परी काबु बाहिरको अवस्था परी घर खाली गर्ने सम्बन्धमा भएको दफा ५(बी) मा अग्रिम रकम फिर्ता गर्नु पर्ने भन्ने स्पष्ट व्यवस्था भएको छ, भने कुनै कारण र औचित्य नदेखाई एकतर्फी रूपमा करार भंग गर्न सकिने सम्बन्धी दफा ५(सी) मा सो बमोजिम अग्रिम रकम फिर्ता गर्नुपर्ने भन्ने स्पष्ट शर्त रहेको उल्लेख भएको पाइँदैन । समान रूपको घर खाली गर्ने दुई अवस्थामा अग्रिम रकम फिर्ता गर्नुपर्ने समान व्यवस्था र शर्त सो करारमा उल्लेख नरहेकोले करार गर्दा अग्रिम बहाल रकमका सम्बन्धमा करार गर्ने पक्षहरूको भिन्ना भिन्नै अभिप्राय रहेको थियो भन्ने स्पष्ट हुन्छ । प्रस्तुत सन्दर्भमा घर बहाल लिने बैंकले आफ्नो इच्छा अनुसार कुनै

कारण र औचित्य विना करार भंग गरेको र यस्तो अवस्थामा घर बहाल दिनेले अग्रिम बहाल रकम फिर्ता दिनु पर्ने सो करारको शर्त रहेको नदेखिएकोले सो रकम फिर्ता पाउने भन्ने Unjust Enrichment को Theory अनुसार पनि भन्न नमिल्ने हुन्छ ।

अतः माथि विवेचना र व्याख्या गरिए अनुसार वादी र प्रतिवादी बीच भएको उक्त करारको दफा ५(सी) मा बहाल लिनेले करार भंग गरी घर खाली गर्दा अग्रिम लिएको बहाल रकम घरधनीले फिर्ता दिनु पर्ने भन्ने शर्त रहेको नदेखिएकोले सो अग्रिम दिएको बहाल रकम फिर्ता दिलाई पाउँ भन्ने वादी दावी पुन नसक्ने ठहराएको काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मनासिव हुँदा सदर हुने ।

१४. एक न्यायाधीशको इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री
केदारप्रसाद गिरी
०६४ सालको रिट नं.: ०६४-wo-०५३४
आदेश मिति: २०६४।९।३३

विषय:- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

निवेदक: श्यामकुमार चौधरी
विरुद्ध

विपक्षी: जिल्ला शिक्षा कार्यालय सप्तरी,
राजविराज समेत

निवेदकले आफू महिकर मा.वि. प्रसवनीमा निमित्त प्रधानाध्यापकको पदमा कार्यरत रहेको अवस्थामा अर्का व्यक्तिलाई निमित्त प्रधानाध्यापकको पदमा नियुक्त गर्ने निर्णय गरिएको र त्यसक्रममा आफूलाई सुनुवाईको मौका समेत प्रदान नगरिएको हुँदा कानूनतः त्रुटिपूर्ण सो निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी आफूलाई सो पदमा यथावत् काम गर्न दिनु भनी परमादेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य निवेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । निवेदकले आफू कार्यरत विद्यालयको निमित्त प्रधानाध्यापकको पदमा निरन्तर कार्यरत रहन पाउनु पर्ने जिकीर लिएतापनि त्यस्तो जिकीरको कानूनी आधार प्रस्तुत गर्न सकेको भने पाइदैन । निमित्त प्रधानाध्यापक भनेको कुनै स्थायी पद होइन भन्ने कुरामा विवाद हुन सक्दैन । त्यस्तो अस्थायी प्रकृतिको पदमा निरन्तर सेवा गर्न पाउँ भनी दावी गर्न मिल्छ वा मिल्दैन भन्ने पनि यहाँ विचारणीय हुन आउँछ । कुनै पनि पदको दावी लिने पक्षले त्यसको कानूनी आधार प्रस्तुत गर्नु पर्छ, अनि मात्र सुनुवाईको मौका जस्ता सैद्धान्तिक विषय

सान्दर्भिक हुन आउँछन् । निवेदकले संविधानद्वारा प्रदत्त पेशा, रोजगार, उद्योग र व्यापार गर्ने स्वतन्त्रताको हक, समानताको हक र रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी हकमा आघात पुगेको भन्ने समेतको दावी लिएको देखिन्छ । कुनै पनि विषयलाई न्यायिक निरूपणको विषयका रूपमा प्रस्तुत गर्ने पक्षले संविधान प्रदत्त अधिकारमा आघात पुऱ्याइएको भन्नु मात्र पर्याप्त हुँदैन, त्यसरी उठाइएको विषयको सम्बन्ध निश्चित मौलिक हकसँग छ भन्ने कुरा पनि स्थापित गर्न सक्नु पर्छ । तर प्रस्तुत निवेदनमा निवेदकले आफू कार्यरत रहेको निमित्त प्रधानाध्यापकको पदमा अर्का व्यक्तिलाई नियुक्त गरिएको क्रियाले आफ्नो संविधान प्रदत्त हकमा आघात पुगेको भनी दावी लिएतापनि त्यसरी दावी लिने कानूनी आधार के हो भन्ने खुलाउन सकेको

पाइँदैन । निवेदनमा शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १२ र ऐ.नियमावली, २०५९ को नियम २५ को उल्लेख गरिएको छ, जवकि उल्लिखित दफा १२ ले विद्यालय व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ भने नियम २५ ले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निर्धारण गरेको देखिन्छ । विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी उल्लिखित कानूनी प्राबधान र निमित्त प्रधानाध्यापकको पदको निरन्तरताको विषयका बीच सार्थक सम्बन्ध वा सरोकार रहन्छ भन्ने पनि ती कानूनी प्राबधानको अध्ययनबाट देखिँदैन । यसरी दावीको विषयसँग असान्दर्भिक कानूनी प्राबधानलाई अधिकारको स्रोतको रूपमा उल्लेख गरी गरिएको निवेदन दावीका आधारमा सर्वोच्च अदालतले आफ्नो असाधारण अधिकार क्षेत्र अन्तर्गतबाट हस्तक्षेप गर्न सक्ने अवस्था नहुने हुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।